

Sygn. akt V ACa 589/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 28 grudnia 2012 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach V Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący :	SSA Barbara Kurzeja
Sędziowie :	SA Grzegorz Stojek (spr.) SA Anna Tabak
Protokolant :	Barbara Knop

po rozpoznaniu w dniu 14 grudnia 2012 r. w Katowicach

na rozprawie

sprawy z powództwa R. Ś.

przeciwko Skarbowi Państwa reprezentowanemu przez Dyrektorów Aresztu Śledczego w Z., Aresztu Śledczego w G., Aresztu Śledczego we W., Aresztu Śledczego w O., Zakładu Karnego nr(...)w S., Zakładu Karnego we W., Zakładu Karnego w W.

o zapłatę

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Gliwicach

z dnia 12 czerwca 2012 r., sygn. akt XII C 305/11

(...)

1. oddala apelację;

2. zasądza od powoda na rzecz Skarbu Państwa-Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa kwotę 120 (sto dwadzieścia) złotych tytułem kosztów postępowania apelacyjnego.

Sygn. akt V ACa 589/12

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Okręgowy w Gliwicach oddalił powództwo R. Ś. przeciwko pozwanemu Skarbowi Państwa reprezentowanemu przez Dyrektorów Aresztu Śledczego w Z., Aresztu Śledczego w G., Aresztu Śledczego we

W., Aresztu Śledczego w O., Zakładu Karnego nr(...)w S., Zakładu Karnego we W., Zakładu Karnego w W. oraz orzekł o kosztach procesu.

Rozstrzygnięcie oparł o następujące ustalenia i oceny prawne.

Powód został skazany na karę 25 lat pozbawienia wolności i od 2006 r. jest osadzony w jednostkach penitencjarnych:

- od 18 stycznia 2006 r. do 13 czerwca 2006 r. w Areszcie Śledczym w Z.,
- od 13 czerwca 2006 r. do 23 sierpnia 2006 r. w Areszcie Śledczym we W.
- od 23 sierpnia 2006 r. do 10 października 2006 r. w Areszcie Śledczym w Z.,
- od 10 października 2006 r. do 9 marca 2007 r. w Areszcie Śledczym w G.,
- od 9 marca 2007 r. do 13 sierpnia 2009 r. w Zakładzie Karnym nr (...)w S.,
- od 13 sierpnia 2009 r. do 16 września 2009 r. w Areszcie Śledczym w O.,
- od 26 lutego 2010 r. do 11 października 2010 r. w Zakładzie Karnym nr (...)we W.
- od 11 października 2010 r. do 21 października 2010 r. ponownie w Zakładzie Karnym nr(...) w S.,
- od 27 października 2010 r. w Zakładzie Karnym w W..

Poza tym (od 17 września 2009 r. do 25 lutego 2010 r. oraz od 22 października 2010 r. do 26 października 2010 r.) osadzony był w jednostkach penitencjarnych, z osadzenia w których nie wywodzi dochodzonego roszczenia.

W Areszcie Śledczym w Z. powód był zakwaterowany w następujących celach:

- nr (...) – od 18 stycznia 2006 r. do 19 stycznia 2006 r.
- nr (...) – od 19 stycznia 2006 r. do 26 stycznia 2006 r.,
- nr (...)– od 26 stycznia 2006 r. do 13 czerwca 2006 r.,
- nr (...)– od 23 sierpnia 2006 r. do 29 sierpnia 2006 r.,
- nr (...)– od 29 sierpnia 2006 r. do 10 października 2006 r.

Powód był tam osadzony zgodnie z wymaganiami wynikającymi z kodeksu karnego wykonawczego oraz regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania tymczasowego aresztowania. Nigdy nie zgłaszał zastrzeżeń co do warunków osadzenia.

Każda cela mieszkalna Aresztu Śledczego w Z. jest wyposażona w odpowiednią ilość sprzętu kwaterunkowego, zgodnie z rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2003 r. w sprawie warunków bytowych osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych, mianowicie w łóżko koszarowe (jedno na osobę), wkład do łóżka (jeden na osobę), stół więzienny mały (jeden na dwie osoby) lub stół więzienny duży (jeden na cztery osoby), szafkę więzienną małą (jedną na dwie osoby) lub szafkę więzienną dużą (jedną na cztery osoby), taboret więzienny (jeden na osobę), półkę pod telewizor, półkę na przybory toaletowe do kąpielni sanitarnego, lustro, miednicę do prania ręcznego (jedną na cztery osoby), wiadro plastikowe na śmieci, szczotkę, zmiotkę i szufelkę, szczotkę klozetową. Podstawowy sprzęt kwaterunkowy jest z atestem i odpowiednimi zabezpieczeniami. W każdej celi jest kąpielnia wyposażona w urządzenia sanitarne (WC, umywalka). Kąpielnia jest zabudowana murowanymi ściankami i odizolowana drzwiami lub odseparowana od reszty pomieszczenia ściankami działowymi wraz z zasłonką prysznicową. Nie ma obowiązku zaopatrywania celi w ciepłą wodę, osadzonym umożliwia się

korzystanie z ciepłej kąpeli w łaźni więziennej (raz w tygodniu dla wszystkich osadzonych, codziennie po zakończeniu pracy przez zatrudnionych w pionie żywnościowym, energetycznym i warsztatach; dodatkowe kąpiele przysługują osadzonym zatrudnionym przy pracach porządkowych, zaś osadzeni, którzy są chorzy mają kąpiele uregulowane zaleceniami lekarskimi). Pomieszczenia łaźni są wyposażone w osiem punktów natryskowych. Każdy z osadzonych ma indywidualny dostęp do natrysku. Każdy z osadzonych ma zapewnione osobne miejsce do spania, pościel wymienianą raz na dwa tygodnie i sztućce. Osadzony może posiadać grzałkę lub czajnik bezprzewodowy i w każdej chwili podgrzać wodę dla siebie. Każdy z osadzonych otrzymuje także zestaw higieniczny, zawierający podstawowe środki czystości w ilości wystarczającej na jeden miesiąc. Gdy osadzonemu tych środków zabraknie, może wystąpić o ich uzupełnienie. Usługi pralnicze (pranie koców, pościeli, odzieży, ręczników i materaców) wykonuje wyspecjalizowany przedsiębiorca, na podstawie umowy z Aresztem Śledczym. Ze względów technicznych i architektonicznych nie jest możliwe wykonanie wentylacji grawitacyjnej w budynku, w którym mieści się ta jednostka penitencjarna, z wyjątkiem cel poddanych remontowi generalnemu, w których wykonana jest wentylacja grawitacyjna, kratka wentylacyjna i komin wentylacyjny. Wietrzenie cel odbywa się poprzez otwarcie okna w celi mieszkalnej. W okresie letnim osadzeni mogą posiadać wentylator w celach. Stolarka okienna w celach mieszkalnych jest systematycznie wymieniana na nową. W 2007 r. wymieniono wszystkie okna w celach mieszkalnych w oddziale(...)na nowe (plastikowe), a w 2008 r. i 2009 r. – w oddziale (...). Pozostała stolarka okienna podlega stałej konserwacji. Gdy powód był osadzony w tej jednostce penitencjarnej, nie zgłaszał, że stolarka okienna w celi mieszkalnej jest nieuszczelniona. Temperatura w celach mieszkalnych jest na bieżąco kontrolowana przez funkcjonariuszy i żaden z osadzonych nie skarżył się na zbyt niską temperaturę w celach.

W Areszcie Śledczym we W. powód został umieszczony w celu obserwacji sądowopsychiatrycznej, którą przeprowadzono w szpitalu psychiatrycznym tej jednostki penitencjarnej. Hospitalizowany był od 13 czerwca 2006 r. do 23 sierpnia 2006 r. Postępowano wobec niego zgodnie z zasadami etyki i wiedzy lekarskiej, z pełnym poszanowaniem praw pacjenta.

W tej jednostce penitencjarnej miał zapewnioną normę powierzchni mieszkalnej wynikającą z prawa (3 m² na osobę).

Otrzymał tam sprzęt kwaterunkowy zgodny z przepisami rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2003 r. w sprawie warunków bytowych osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych. W celach mieszkalnych nie był ograniczany dostęp do zimnej wody bieżącej. Osadzeni mieli możliwość posiadania grzałek do podgrzewania wody, a raz w tygodniu korzystania z kąpeli ciepłej w łaźni. Teren Aresztu Śledczego objęto stałym dozorem sanitarnym wykonywanym przez wyspecjalizowanego przedsiębiorcę, przeprowadzającego okresowe kontrole dezynfekcyjne i deratyzacyjne pomieszczeń. Stan ścian w celach mieszkalnych, w których przebywał powód, nie budził zastrzeżeń – nie stwierdzono zagrzybienia ścian. Warunki utrzymania higieny zapewniono przez wydawanie środków higieny, czystości, dostęp do wody i możliwości jej podgrzania. Przy przyjęciu do Aresztu Śledczego osadzony otrzymuje nożyk do golenia, krem do golenia, tubę pasty do zębów, mydło toaletowe (100 g), rolkę papieru toaletowego, proszek do prania (200 g), szczoteczkę do zębów. Kolejne tego rodzaju środki wydawano według indywidualnych potrzeb zgłaszanych przez osobę skazaną. Środki czystości w postaci płynu do WC, proszku do szorowania, worków na śmieci wydawane są na oddziały mieszkalne co miesiąc, a następnie rozdzielane do cel z zachowaniem niezbędnej rezerwy do sprzątania w pozostałych pomieszczeniach oddziału. Dodatkowo wydawane są zmiotki, szufelki, szczotki do WC i szmaty.

Wyżywienie składa się z trzech posiłków (w tym jednego ciepłego), przygotowywanych zgodnie z przepisami określającymi wymogi w zakresie kaloryczności, zawartości substancji odżywczych, ilości warzyw itp. Na bieżąco kontrolowana jest temperatura przyrządzania i wydawania posiłków (w celu uniknięcia stygnięcia posiłki wydawane są w termosach). Z każdego przygotowywanego posiłku pobierane są próby smakowe, w celu kontroli wartości smakowych potraw i ich jakości pod względem zdrowotnym.

Kiedy powód był osadzony w Areszcie Śledczym w G., zaludnienie w tej jednostce penitencjarnej przekroczyło normatywny poziom i kształtowało się następująco:

- 141,8% ustalonej pojemności jednostki w dniu 27 grudnia 2006 r.,
- 130,2% ustalonej pojemności jednostki w dniu 13 marca 2007 r.

Było tak, chociaż w 2005 r. przeprowadzono w tej jednostce penitencjarnej inwestycję, żeby zmniejszyć przeludnienie. W tym celu zmieniono przeznaczenie pomieszczenia gospodarczego na nowy oddział mieszkalny. Inwestycję zakończono w styczniu 2006 r.

Przeludnienie w tej sytuacji stanowiło szczególnie uzasadniony wypadek do umieszczenia osadzonych na czas określony w warunkach, w których powierzchnia celi przypadająca na jedną osobę wynosiła mniej niż 3 m², zgodnie z art. 248 § 1 i 2 kkw. O takim umieszczeniu osadzonych, w tym powoda, sędzia penitencjarny został poinformowany pismami z 27 grudnia 2006 r. i 13 marca 2007 r. W razie przekroczenia ustalonej pojemności zakwaterowania w danej jednostce penitencjarnej, Dyrektor – jako organ postępowania wykonawczego – nie ma bowiem możliwości odmowy przyjęcia osoby, wobec której sąd orzekł karę pozbawienia wolności.

Cele mieszkalne Aresztu Śledczego w G., w których przebywał powód, zapewniają odpowiednie, godziwe warunki bytowe. Wyposażone są w sprzęt kwaterunkowy zgodnie z rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2003 r. w sprawie warunków bytowych osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych. Wszyscy osadzeni otrzymują środki czystości do utrzymania porządku w celi, we wszystkich celach mieszkalnych jednostki znajdują się okna zapewniające dostęp światła dziennego i świeżego powietrza. W każdej celi znajdują się także kratki wentylacyjne, zapewniające obieg świeżego powietrza między celą a korytarzem. W celach mieszkalnych nie ma ciepłej, bieżącej wody. Osadzeni mają jednak możliwość korzystania z ciepłej, bieżącej wody podczas kąpieli w łaźni. W każdej celi mieszkalnej są miski, do których osadzeni mogą wlewać ciepłą wodę celem utrzymania higieny osobistej. Osadzeni posiadają w celach czajniki elektryczne albo grzałki do podgrzewania wody. Podczas pobytu powoda w tej jednostce penitencjarnej nie ograniczono zasilania energią elektryczną cel mieszkalnych. W obiekcie Aresztu Śledczego w G. ściany i sufity nie są zagrzybione, nie ma robactwa.

Powód otrzymywał posiłki odpowiedniej jakości i o właściwej temperaturze (temperatura posiłków jest na bieżąco monitorowana sondą z termometrem, a posiłki są dostarczane w termosach celem utrzymania temperatury).

Każdy z osadzonych ma też możliwość zakwestionowania jakości odbieranych rzeczy.

Jeśli idzie o osadzenie powoda w Zakładzie Karnym nr (...) w S., w okresie od 9 sierpnia 2007 r. do 13 sierpnia 2009 r. umieszczony był w celi nr (...) na oddziale (...), do której dostawiono łóżko. Samo fakt dostawienia łóżka nie jest równoznaczny z przeludnieniem w celi mieszkalnej. Dopiero osadzenie w tej celi kolejnego skazanego mogło taki skutek powodować. Od czerwca 2009 r. w Zakładzie Karnym nr (...) w S. nie występuje przeludnienie strukturalne. Osadzenie skazanych w celach odbywa się z zachowaniem normy 3 m⁽²⁾ powierzchni na osobę.

Cele mieszkalne w tej jednostce penitencjarnej wyposażone są w sprzęt kwaterunkowy zgodny z przepisami rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2003 r. w sprawie warunków bytowych osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych. Sprzęt kwaterunkowy utrzymywany jest w należyтым stanie technicznym. Sprzęt uszkodzony na bieżąco jest naprawiany przez służbę zakładu lub wymieniany na inny. Cele mieszkalne wyposażone są w oświetlenie sztuczne i mają zapewniony dostęp światła dziennego. Koce i odzież więzienna wymieniana była w magazynie na podstawie indywidualnych potrzeb zgłaszanych przez osadzonego. W trakcie pobytu w tej jednostce penitencjarnej powód miał możliwość korzystania raz w tygodniu z ciepłej wody podczas kąpieli pod prysznicem. Do cel mieszkalnych doprowadza była bieżąca woda (zimna), której dopływ nie był zamykany. Kodeks karny wykonawczy nie wymienia kwestii możliwości nieskrępowanego korzystania z odbiorników energii elektrycznej w celach mieszkalnych, jako autonomicznego uprawnienia osób skazanych. Potrzeba dostarczania energii elektrycznej do obwodów instalacji elektrycznej gniazd wtyczkowych w celach mieszkalnych wynika z faktu użytkowania przez osoby osadzone odbiorników elektrycznych, na których posiadanie zezwolił dyrektor jednostki. Do uprawnień dyrektora zatem należy określenie zasad używania przedmiotów, które osadzony może posiadać w celi, a

co za tym idzie również wprowadzania ograniczeń w możliwościach użytkowania odbiorników energii elektrycznej. Cele mieszkalne, w których przebywał powód wyposażone są w kąpiki sanitarne (WC oraz umywalki). Z urządzeń w kąpikach sanitarnych osadzony mógł korzystać przez całą dobę. Odbywając karę pozbawienia wolności w tej jednostce penitencjarnej, powód otrzymywał środki higieny w postaci: mydła toaletowego (100g na 1 miesiąc), papieru toaletowego (1sztuka na 1 miesiąc), nożyka do golenia (1 sztuka na 1 miesiąc), proszku do prania (200g na 1 miesiąc), pasty do zębów (1 tuba na 1 miesiąc), kremu do golenia (1 tuba na 1 miesiąc). Pasta do podłogi, pasta do WC i płyn do WC wydawane były do cel mieszkalnych raz w miesiącu, według potrzeb. Cele mieszkalne były w dobrym stanie technicznym, wolne od śladów grzybów i pleśni.

Wyżywienie, jakie powód otrzymywał odpowiadało przysługującej mu normie, zgodnie z rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 2 września 2003 r. w sprawie określania wartości dziennej normy wyżywienia oraz rodzaju diet wydawanych osobom osadzonym w zakładach karnych i aresztach śledczych. Ze wszystkich przygotowywanych potraw, bezpośrednio przed ich wydaniem do spożycia, lekarz lub upoważniony przez niego pracownik służby zdrowia, pobierał próby w celu kontroli wartości smakowych i jakości pod względem zdrowotnym. Praca służby żywnościowej podlegała regularnym kontrolom wewnętrznym kierownictwa jednostki oraz specjalistów Okręgowego Inspektoratu Służby Więziennej w O. i Biura Kwatermistrzowskiego Centralnego Zarządu Służby Więziennej w W..

Osadzonym nie ograniczano dostępu do opieki lekarskiej i leków.

W Areszcie Śledczym w O. powód był zakwaterowany w celach, które nie były przeludnione, gdyż na jednego osadzonego przypadała w nich powierzchnia większa niż 3 m².

Umieszczono go w celach:

- nr (...) – od 13 do 25 sierpnia 2009 r.; cela ma powierzchnię 6,66 m⁽²⁾, wtedy zakwaterowano w niej dwie osoby, w tym powoda,
- nr (...) – od 25 do 27 sierpnia 2009 r.; cela ma powierzchnię 9,73 m⁽²⁾, wtedy zakwaterowano w niej trzy osoby, w tym powoda,
- nr (...) – od 27 sierpnia 2009 r. do 16 września 2009 r.; cela ma powierzchnię 8,42 m⁽²⁾, wtedy zakwaterowano w niej dwie osoby, w tym powoda.

Cele te były przystosowane do zakwaterowania osób odbywających karę pozbawienia wolności w sposób zgodny z przepisami rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2003 r. w sprawie warunków bytowych osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych. Miały odpowiedni dopływ powietrza, należyte oświetlenie i były wyposażone we właściwy sprzęt kwaterunkowy. Okna w celach zapewniały odpowiedni dostęp powietrza oraz światła dziennego, nie miały żadnych zewnętrznych osłon. Cele wyposażone były w kąpiki sanitarne z toaletą, wygrozdzone od reszty celi trwała zabudową z cegieł, co zapewniało mieszkańcom celi nieskrępowany dostęp do toalety oraz poszanowanie intymności. Wszystkie cele podlegały systematycznym przeglądom sanitarnym i w razie jakichkolwiek zastrzeżeń przeprowadzano zabiegi dezynfekcyjne. W czasie pobytu w tej jednostce penitencjarnej powód nie zgłaszał żadnych zastrzeżeń i uwag co do warunków pobytu, w szczególności socjalnych i bytowych, wyżywienia, dostępu do służby zdrowia. Powód otrzymywał od środki do utrzymania higieny osobistej i czystości celi według przysługujących norm. Wyżywienie odpowiadało przysługującej osadzonym normie wyżywienia, zgodnie z rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 2 września 2003 r. w sprawie określania wartości dziennej normy wyżywienia oraz rodzaju diet wydawanych osobom osadzonym w zakładach karnych i aresztach śledczych. Przy sporządzaniu jadłospisów w Areszcie Śledczym w O. uwzględniano składniki odżywcze, kaloryczność posiłków, urozmaicenie, odpowiednią ilość warzyw.

Powód miał zapewniony regularny dostęp do lekarza i odpowiednie leczenie, adekwatne do zgłaszanych dolegliwości. W razie potrzeby otrzymywał odpowiednie leki oraz miał zapewnioną odpowiednią diagnostykę i badania.

W dniu przyjazdu do Zakładu Karnego nr (...) we W. powód został poddany zabiegowi operacyjnemu usunięcia zapalnie zmienionego wyrostka robaczkowego. W czasie osadzenia w Zakładzie Karnym nr (...) we W. ośmiokrotnie korzystał z porad lekarza ambulatorium. Otrzymał zlecone leczenie farmakologiczne. Miał właściwą opiekę medyczną, adekwatną do schorzeń.

W tej jednostce penitencjarnej powód był zakwaterowany w następujących celach mieszkalnych:

- nr (...) – od 26 lutego 2010 r. do 9 kwietnia 2010 r.,
- nr (...) – od 9 kwietnia 2010 r. do 12 kwietnia 2010 r.,
- nr (...) – od 12 kwietnia 2010 r. do 17 sierpnia 2010 r.,
- nr (...) – w dniu 17 sierpnia 2010 r.,
- nr (...) – od 17 sierpnia 2010 r. do 11 października 2010 r.

Od 6 grudnia 2009 r. w Zakładzie Karnym nr (...) we W. nie występuje przeludnienie. Powód miał zagwarantowaną powierzchnię odpowiadającą prawu (3 m² na osobę). Cele mieszkalne wyposażone są w sprzęt kwaterunkowy zgodny z przepisami rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2003 r. w sprawie warunków bytowych osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych. Oświetlenie pomieszczeń zapewnia warunki odpowiednie do czytania i wykonywania pracy, zaś dzięki oknom umożliwiony jest dostęp światła naturalnego. Zamontowana w oknach siatka nie blokuje dostępu do naturalnego światła i przepływu powietrza. Otrzymywane przez osadzonych przedmioty wyposażenia (odzież, bielizna, pościel) są w odpowiednim stanie użytkowym, a przed ich wydaniem osadzonym poddaje się je czyszczeniu. Bieliznę osobistą wymienia się co tydzień, odzież, natomiast obuwie wymienia się zależności od potrzeb, zaś bieliznę pościelową co dwa tygodnie lub częściej, w zależności od potrzeb. Cele mieszkalne mają węzły sanitarne wyposażone w toaletę oraz umywalkę z dostępem do bieżącej zimnej wody. Zabudowę toalet wykonano w taki sposób, żeby osadzeni mogli korzystać z ich urządzeń w sposób nieskrępowany. Osadzeni mają zapewniony dostęp do co najmniej jednej ciepłej kąpieli w tygodniu w łaźni ogólnej. W celi mieszkalnej mogą korzystać z urządzeń do podgrzewania wody (czajniki elektryczne, grzałki). Środki higieny są wydawane w odpowiednich zestawach. W pomieszczeniach znajduje się sprzęt i środki do utrzymania czystości. Czasowe przerwy w dostawie energii elektrycznej do pomieszczeń mieszkalnych wynikają z obciążenia sieci elektrycznej wewnątrz zakładu, a także z konieczności oszczędnego gospodarowania energią elektryczną. Godziny wyłączeń ustalono w taki sposób, aby były jak najmniej uciążliwe dla osób pozbawionych wolności (10:00-12:00 i 24:00-5:00 we wszystkie dni tygodnia). Wspecjalizowany przedsiębiorca, na podstawie zawartej umowy, prowadzi stały monitoring zakładu, wykonując zabiegi dezynsekcji i deratyzacji. Posiłki gorące są dostarczane w termosach, celem zapewnienia im należytej temperatury spożycia. Środki spożywcze używane do sporządzania posiłków są świeże lub z zachowaną datą przydatności do spożycia w przypadku artykułów długoterminowych. Ze wszystkich przygotowywanych posiłków pobiera się próby smakowe w celu kontroli wartości smakowych poszczególnych potraw oraz ich jakości pod względem zdrowotnym.

W ramach działalności kulturalno-oświatowej w tej jednostce penitencjarnej prowadzi się podstawową działalność radiowęzła, organizowane są zajęcia sportowe (rozgrywki piłki siatkowej, szachowe, tenisa stołowego), skazany może brać udział w konkursach i prenumerować prasę. Osadzony miał dostęp do zajęć organizowanych przez pracownię plastyczną oraz dostęp do czytelnicy i biblioteki (z możliwością wypożyczenia dwóch książek na jeden miesiąc).

Podczas pobytu w Zakładzie Karnym nr (...) we W. jednostce powód nie zgłaszał zastrzeżeń i skarg dotyczących warunków odbywania kary.

Sąd Okręgowy określił dowody, na których się oparł oraz te, którym nie dał wiary. Odmówił wiarygodności zeznaniom świadka J. B. i powoda (k.317-320) w zakresie oceny warunków, w jakich powód był osadzony, jako złych, wskazując na sprzeczność tych zeznań ze zgromadzonym materiałem dowodowym, zwłaszcza notatkami służbowymi oraz

protokołami kontroli sanitarnych jednostek penitencjarnych, z których w jednoznaczny sposób wynika, iż powód nie przebywał w złych warunkach i przeludnionych celach.

Wyjaśnił też, że oddalił wnioski o przesłuchanie tych świadków, których dane personalne i adresy powód wskazał po upływie wyznaczonego terminu.

Chociaż Sąd Okręgowy uznał za częściowo zasadny zarzut przedawnienia podniesiony przez stronę pozwaną, dokonał jednocześnie merytorycznej oceny powództwa nie tylko w zakresie, w jakim dochodzone roszczenie nie uległo przedawnieniu, ale też w przedawnionej części.

Jeśli idzie o zarzut przedawnienia, Sąd Okręgowy wskazał na art. 442⁽¹⁾ § 1 kc, zgodnie z którym roszczenie o naprawienie szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym ulega przedawnieniu z upływem lat trzech od dnia, w którym poszkodowany dowiedział się o szkodzie i osobie obowiązanej do jej naprawienia. Powód w jednostkach penitencjarnych jest osadzony od 17 stycznia 2006 r. Z pozwem wystąpił w dniu 12 kwietnia 2011 r. Jego roszczenie za czas do 11 kwietnia 2008 r. uległo przedawnieniu.

Poza tym stwierdził, że powód nie udowodnił naruszenia dóbr osobistych, których majątkowej ochrony dochodził.

Przepis art. 417 kc, przewidujący odpowiedzialność odszkodowawczą Skarbu Państwa w razie wyrządzenia szkody przez niezgodne z prawem działanie lub zaniechanie przy wykonywaniu władzy publicznej, jak też art. 23 i art. 24 w związku z art. 448 kc, będące podstawą do żądania zadośćuczynienia za naruszenie dóbr osobistych, jako przesłankę odpowiedzialności Skarbu Państwa wskazują wystąpienie szkody, przez którą należy rozumieć uszczerbek o charakterze majątkowym i niemajątkowym (krzywda), bezprawność rozumianą jako niezgodne z prawem działanie bądź zaniechanie oraz związek przyczynowy między określonym zachowaniem a szkodą.

Bezprawne działanie pozwanego, jak wynikało z twierdzeń powoda, miało przede wszystkim polegać na umieszczeniu go w przeludnionych celach, które nie spełniały wymogu minimalnej powierzchni przypadającej na jednego osadzonego (3 m²). Podniesiony przez powoda zarzut dotyczy przeludnienia w Areszcie Śledczym w G.. Sąd Okręgowy wskazał na okoliczności stanowiące szczególnie uzasadniony wypadek do umieszczenia osadzonych na czas określony w warunkach, w których powierzchnia celi przypadająca na jedną osobę wynosiła mniej niż 3 m², zgodnie z art. 248 § 1 i 2 kkw. O takim umieszczeniu osadzonych, w tym powoda, poinformowano sędziego penitencjarnego. Sąd Okręgowy akcentował brak możliwości odmowy przyjęcia do jednostki penitencjarnej osoby, wobec której sąd orzekł karę pozbawienia wolności, gdy doszło do przekroczenia ustalonej pojemności zakwaterowania w danej jednostce. Władze jednostek penitencjarnych, działając na podstawie art. 248 kkw i przy akceptacji sądów penitencjarnych, w niewielkim stopniu naruszały przyjętą ustawowo normę 3 m² na jednego osadzonego. Przepis ten nie wymagał wydawania indywidualnych decyzji odnośnie do poszczególnych osadzonych o zakwaterowaniu ich w przeludnionych celach, jak również nie określał maksymalnego czasu ich osadzenia w warunkach przeludnienia. Wyrokiem z 26 maja 2008 r., SK 25/07, Trybunał Konstytucyjny uznał art. 248 kkw za niezgodny z Konstytucją, z tym że na podstawie art. 190 Konstytucji odroczył wejście w życie wyroku (wszedł w życie z dniem 6 grudnia 2009 r.), umożliwiając usunięcie skutków wadliwej legislacji i uniknięcie odpowiedzialności odszkodowawczej. Działania strony pozwanej nie były zatem bezprawne. Umieszczenie powoda na krótki czas w przeludnionych celach było w czasie obowiązywania art. 248 kkw prawnie uzasadnione. Po uchyleniu art. 248 kkw warunki w jednostkach penitencjarnych uległy poprawie. Już w 2005 r. w celu zmniejszenia normatywnego przeludnienia jednostki przeprowadzono inwestycję w Areszcie Śledczym w G., której celem była zmiana przeznaczenia pomieszczenia gospodarczego na nowy oddział mieszkalny, zakończona w styczniu 2006 r., zaś po grudniu 2009 r. w tej jednostce penitencjarnej nie występowało już przeludnienie.

Sąd Okręgowy stwierdził, że Unia Europejska nie narzuca państwom członkowskim ujednolicenia norm powierzchni celi przypadającej na jednego skazanego. Również Europejski Komitet przeciwdziałania torturom oraz nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu jedynie zaleca, nie narzucając, podejmowanie określonych działań dotyczących funkcjonowania jednostek penitencjarnych. Europejskie reguły więzienne nie są wiążącymi normami. Również Europejski Trybunał Praw Człowieka (ETPCz), na gruncie art. 3 Konwencji o ochronie praw człowieka i

podstawowych wolności (Konwencja), nie wskazał konkretnej normy dotyczącej powierzchni, której niedochowanie samo przez się oznaczałoby naruszenie tego przepisu. Co więcej, z orzecznictwa ETPCz wynika, że powierzchnia mieszkalna celi przysługująca osadzonemu nie jest samoistną i wystarczającą przesłanką do oceny, czy doszło do naruszenia praw zagwarantowanych w Konwencji. Przy ustaleniu, czy warunki pobytu w jednostce penitencjarnej przekraczają zakres dolegliwości uzasadniających stwierdzenie, że doszło do naruszenia art. 3 Konwencji ETPCZ posługuje się kryterium kumulatywnej oceny warunków, co polega na kompleksowej ocenie wszelkich aspektów warunków oraz rygorów pozbawienia wolności, jak powierzchnia celi, liczba osób w niej osadzonych, warunki sanitarne, możliwość zapewnienia minimum prywatności, ilość czasu spędzanego poza celą, możliwość pracy, czas oraz częstotliwość zajęć sportowych i rekreacyjnych, wiek i płeć osadzonych, ich prawidłowy dobór itp. Zastosowanie tego kryterium ma to znaczenie, że braki i nieprawidłowości w jednej z wymienionych okoliczności, jeżeli są „zrekompensowane” pewnymi udogodnieniami w zakresie innych, nie muszą skutkować negatywną oceną i stwierdzeniem naruszenia praw człowieka. ETPCz za nieludzkie uznał złe traktowanie, które jest zamierzone, stosowane nieprzerwanie przez dłuższy czas, jeśli spowodowało u ofiary obrażenia ciała albo intensywne cierpienie fizyczne lub psychiczne. W sprawach rozpatrywanych przez ETPCz najczęściej zwracano uwagę (generalnie przy przeludnieniu celi) na złe warunki sanitarne, niehigieniczność i brak prywatności przy korzystaniu z urządzeń sanitarnych, permanentną niemożliwość zaspokajania potrzeby snu wskutek niewystarczającej liczby łóżek, jak i nieustannie zapalonym światłem, niedostateczne oświetlenie uniemożliwiające czytanie, czy warunki prowadzące do rozprzestrzeniania się chorób bądź brak możliwości leczenia. Tylko działania stwarzające niegodziwe, poniżające dla każdego osadzonego warunki lub ich tolerowanie przez dłuższy czas uznane są za bezprawne, rodzące prawo do ochrony godności na podstawie art. 24 kc. Zarówno Konstytucja, jak i przepisy prawa międzynarodowego, które zostało ratyfikowane przez Polskę pozwalają na pozbawienie wolności, choć tylko na zasadach i w trybie określonym w ustawie, to jest kodeksie postępowania karnego oraz w kodeksie karnym wykonawczym. Odbywający karę pozbawienia wolności musi się liczyć z pewnymi ograniczeniami swobód i praw, mieszczących się w granicach prawnych, regulujących odbywanie kary pozbawienia wolności. Ochronę z art. 24 kc można bowiem przyznać tylko w razie działań bezprawnych. Bezprawność wyłącza działanie mające uznanie w przepisach prawa. O naruszeniu godności skazanego można mówić wtedy, gdy cierpienia i upokorzenie przekraczają konieczny element cierpienia wpisanego w odbywanie kary pozbawienia wolności, zwłaszcza przy bierności jednostki penitencjarnej, która nie dba o poprawę warunków odbywania kary i godzi się na przepełnienie cel, nie dba o zwiększenie ich liczby, o remonty, o polepszenie warunków odbywania kary pozbawienia wolności.

W jednostkach penitencjarnych, w których powód był osadzony podejmowano wszelkie możliwe działania, żeby zagwarantować osobom pozbawionym wolności jak najlepsze warunki odbywania kary. Sąd Okręgowy podkreślił, że ocena czy nastąpiło naruszenie dobra osobistego nie może być dokonywana według miary indywidualnej wrażliwości osoby, która czuje się dotknięta określonym zachowaniem, czy działaniem innej osoby.

Co do pozostałych zarzutów powoda (że w trakcie odbywania kary przebywał w bardzo złych warunkach, gdyż brak było wydzielonego kącika sanitarnego, zabezpieczeń w łóżkach piętrowych, których stan i tak był fatalny, nie było należytej wentylacji pomieszczeń, utrudniano mu pisanie korespondencji, nie zapewniono środków do utrzymywania higieny osobistej, nie było właściwej opieki medycznej, występowały uchybienia w posiłkach) Sąd Okręgowy stwierdził, że też nie zasługiwały na uwzględnienie.

Każdą celę mieszkalną w jednostkach penitencjarnych, o które idzie w sprawie wyposażono w odpowiedni sprzęt kwaterunkowy, zgodnie z przepisami rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2003 r. w sprawie warunków bytowych osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych. Podstawowy sprzęt kwaterunkowy ma atest i odpowiednie zabezpieczenia. W każdej celi, w której przebywał powód jest kącik sanitarny, wyposażony w urządzenia sanitarne (WC, umywalkę), zabudowany murowanymi ściankami i odizolowany drzwiami albo odseparowany od reszty pomieszczenia ściankami działowymi z zasłonką prysznicową. Nie ma obowiązku zaopatrywania cel w ciepłą wodę. Osadzonym umożliwia się korzystanie z ciepłej kąpieli w łaźni więziennej, o czym była już mowa. Każdemu z osadzonych przekazywano zestawy higieniczne, zawierające podstawowe środki czystości w ilości wystarczającej na jeden miesiąc. Gdy osadzonemu zabrakło środków, mógł wystąpić o ich uzupełnienie.

Jednostki penitencjarne podpisały umowy z przedsiębiorcami zajmującymi się usługami pralniczymi. Również posiłki odpowiadały temu, co wynika z przepisów prawa w tym zakresie. Powód miał zapewnioną opiekę medyczną, wsparcie psychologiczne i psychiatryczne. Mógł korzystać z zajęć kulturalno-oświatowych, spotkań religijnych, biblioteki, konkursów. Gdzie było to możliwe ze względów technicznych i architektonicznych, wykonano wentylację grawitacyjną. Wymieniono okna na nowe, z możliwością uchylecia, choć są okratowane. Powód nigdy nie składał żadnych skarg na warunki, w jakich odbywał karę, nie wnosił o przekwaterowanie, nie protestował przeciwko osadzaniu w danej celi, chociaż w niektórych przebywał parokrotnie. Nie skorzystał także z żadnego środka prawnego, przysługującego mu na podstawie przepisów kodeksu karnego wykonawczego, co Sąd Okręgowy uznał za akceptację przez powoda warunków socjalnych i bytowych, w jakich się znajdował, a co najmniej warunki te nie były dla niego na tyle dotkliwe, by cierpieć z tego powodu lub uważał, że jego dobra osobiste są naruszane. Przebywając w warunkach izolacji więziennej, musi zdawać sobie sprawę z ograniczeń i dolegliwości, jakie się z tym wiążą. Kara pozbawienia wolności jest środkiem dolegliwym i aby mogła spełniać swe funkcje resocjalizacyjne, warunki jej odbywania muszą zasadniczo odbiegać na niekorzyść od poziomu życia przeważającej części społeczeństwa. Sąd Okręgowy uznał, że wniesienie pozwu przez powoda świadczy o fiskalnym i majątkowym nastawieniu powoda i próbie znalezienia źródła dochodu, zwłaszcza że powód w bezkrytyczny sposób domaga się zasądzenia wysokiego zadośćuczynienia (250.000 zł) w sytuacji, gdy będąc pozbawionym wolności pozostawał na wyłącznym utrzymaniu Państwa, nie ponosząc z tego tytułu żadnych kosztów, a w takich kwestiach jak np.: dostęp do lekarza ma zapewnione lepsze warunki niż osoby przebywające na wolności i korzystające w takich warunkach z usług służby zdrowia.

Orzeczenie o kosztach procesu uzasadnił jego wynikiem oraz treścią art. 98 kpc.

W apelacji powód wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku przez uwzględnienie powództwa oraz zasądzenie kosztów procesu, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Zarzucił naruszenie prawa materialnego, mianowicie art. 117 § 2 w związku z art. 5 kc i art. 24 kc.

Ponadto zarzucił naruszenie przepisów postępowania, to jest art. 217, art. 227 kpc i art. 233 § 1 kpc, zarzucając sprzeczność ustaleń z treścią materiału, a także naruszenie art. 102 kpc.

Pozwany wniósł o oddalenie apelacji i zasądzenie kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Apelacja nie zasługuje na uwzględnienie.

Nie zasługuje na uwzględnienie zarzut naruszenia art. 217 i art. 227 kpc przez oddalenie wniosku o przesłuchanie świadków Z. C., G. D. i H. W.. Sąd Okręgowy oddalił ten wniosek na rozprawie w dniu 21 lutego 2012 r., na której obecny był pełnomocnik powoda. Po oddaleniu tego wniosku pełnomocnik powoda nie zwrócił uwagi Sądowi Okręgowemu na uchybienie przepisom postępowania i nie wniósł o wpisanie zastrzeżenia do protokołu rozprawy (k. 279). Podobnie na rozprawie w dniu 3 kwietnia 2012 r. obecny był pełnomocnik powoda, który po oddaleniu wniosku o przesłuchanie Z. P. w charakterze świadka i tym razem nie zwrócił uwagi Sądowi Okręgowemu na uchybienie przepisom postępowania i również nie wniósł o wpisanie zastrzeżenia do protokołu rozprawy (k. 298). Tymczasem stosownie do art. 162 kpc strony mogą w toku posiedzenia zwrócić uwagę sądu na uchybienia przepisom postępowania, wnosząc o wpisanie zastrzeżenia do protokołu, przy czym stronie, która zastrzeżenia nie zgłosiła, nie przysługuje prawo powoływania się na takie uchybienia w dalszym toku postępowania, chyba że chodzi o przepisy postępowania, których naruszenie sąd powinien wziąć pod uwagę z urzędu, albo że strona uprawdopodobni, iż nie zgłosiła zastrzeżeń bez swojej winy. W sprawie nie zachodzą oba wyjątki, o których mowa w tym przepisie. Tym samym powód utracił prawo powoływania się na omawiane uchybienie, do którego odwołał się w apelacji.

Jeśli zaś idzie o ocenę zeznań powoda, którą skarżący ocenił w apelacji jako wadliwą. Zdaniem autora apelacji za nietrafnością oceny zeznań powoda ma przemawiać to, że znalazły potwierdzenie w zeznaniach świadka J. B., a ponadto, iż zachodzi duże prawdopodobieństwo tego, że administracje jednostek penitencjarnych nie przyznają się

do zaniedbań bądź braków. Jednak – wbrew temu, co chce autor apelacji – zeznania świadka J. B. (k. 296-297) opisują warunki w Zakładzie Karnym nr (...) w S., w tym w celi, w której przebywał powód, jako odpowiadające temu, co w tym przedmiocie zaprezentował pozwany. Zeznania powoda stanowią krytykę warunków odbywania kary pozbawienia wolności, niezależnie od tego czy są zgodne z prawem. Widoczne jest to przy uwagach dotyczących, w jego ocenie, przeludnienia, gdy podaje, że cele mieszkalne są zbyt małe dla tej liczby osób, które są w nich zakwaterowane i tytułem przykładu podaje rozmiar celi, w jakiej jest umieszczony w Zakładzie Karnym w W., która ma 9,20 m² i osadzone są w niej trzy osoby (w tym powód). Taka powierzchnia odpowiada prawu (art. 110 § 2 kkw). Przyznaje ponadto, że otrzymuje wyżywienie i te środki codziennego użytku, o których była wcześniej mowa, ale ocenia je za niewystarczające. To samo dotyczy wyposażenia cel. Subiektywne przekonania powoda nie są dostateczną przesłanką do odmiennej oceny materiału dowodowego, która nie została racjonalnymi argumentami podważona w apelacji. Skoro ustalenia Sądu Okręgowego dotyczące warunków odbywania kary pozbawienia wolności w jednostkach penitencjarnych, o jakie idzie w niniejszej sprawie, odpowiadają zebranemu materiałowi dowodowemu, wskazanemu w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, chybiony jest zarzut poczynienia ustaleń sprzecznych z treścią materiału dowodowego.

Sąd Apelacyjny podziela więc ustalenia poczynione przez Sąd Okręgowy i, jako prawidłowe, przyjmuje je za własne.

Przechodząc do zarzutu naruszenia prawa materialnego, trzeba zwrócić uwagę, że nie może być mowy o naruszeniu art. 24 kc przez jego błędną wykładnię, co ma sprowadzać się do błędnego przyjęcia, że nie doszło do naruszenia dóbr osobistych powoda. Nie sposób bowiem przyjąć, że dochodzi do naruszenia dóbr osobistych przez zgodne z prawem postępowanie (działanie bądź zaniechanie). Materiał dowodowy doprowadził zaś do ustalenia, że powód odbywa karę pozbawienia wolności w warunkach odpowiadających wymogom prawa karnego wykonawczego, czyli postępowanie pozwanego w odniesieniu do powoda nie było i nie jest bezprawne. Dotyczy to również warunków odbywania kary pozbawienia wolności przez powoda przed 12 kwietnia 2008 r., to jest tych, z jakich wywodził roszczenie w zakresie objętym uwzględnionym przez Sąd pierwszej instancji zarzutem przedawnienia.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, skoro powód odbywał karę pozbawienia wolności w warunkach zgodnych z prawem, co wyklucza naruszenie jego dóbr osobistych właśnie warunkami odbywania przez niego tej kary, to zbędne jest odnoszenie się do zarzutu naruszenia art. 117 § 2 w związku z art. 5 kc. Przeciż nawet uznanie, że podniesienie zarzutu przedawnienia stanowi nadużycie prawa przez stronę pozwaną, nie może doprowadzić do zmiany rozstrzygnięcia zawartego w zaskarżonym wyroku.

Powód przegrał sprawę w pierwszej instancji. W zakresie kosztów procesu zastosowanie miała zatem zastosowanie zasada odpowiedzialności za wynik sprawy, wynikająca z art. 98 § 1 kpc. Zastosowanie wyjątku, o jakim mowa w art. 102 kpc wymaga tego, by zachodził szczególnie uzasadniony wypadek w rozumieniu tego przepisu. Nie jest nim odbywanie kary 25 lat pozbawienia wolności, ani sytuacja majątkowa, co wynika z art. 108 uksc, zgodnie z którym zwolnienie od kosztów sądowych nie zwalnia strony od obowiązku zwrotu kosztów procesu przeciwnikowi. Trudno też uznać, jak chce tego skarżący, że takim szczególnie uzasadnionym wypadkiem ma być to, że powód nie przewlekał postępowania. Takie postępowanie odpowiada bowiem zasadzie lojalności względem przeciwnika, dopiero przeciwnie zachowanie prowadzić może do zmian w rozkładzie kosztów procesu niezależnie od jego wyniku, co wynika z art. 103 kpc.

Naruszenie przepisów postępowania sąd drugiej instancji bierze pod uwagę jedynie na zarzut, z wyjątkiem nieważności postępowania, którą w granicach zaskarżenia uwzględnia z urzędu (art. 378 § 1 kpc). Nieważność postępowania przed Sądem pierwszej instancji nie zachodzi. Powód nie podnosi innych zarzutów naruszenia przepisów postępowania prócz tych, które zostały już omówione. Reasumując dotychczasowe uwagi, stwierdzić zatem trzeba, że zaskarżony wyrok nie zawiera wad objętych zarzutami apelacyjnymi.

Apelacja – jako bezzasadna – podlega więc oddaleniu (art. 385 kpc).

Również w postępowaniu apelacyjnym nie zachodzi szczególnie uzasadniony wypadek, o jakim mowa w art. 102 kpc. W efekcie o kosztach postępowania w drugiej instancji orzeczono stosownie do wyniku postępowania apelacyjnego. Podstawą prawną rozstrzygnięcia o kosztach postępowania apelacyjnego stanowią przepisy art. 98 § 1 i 3 w związku z art. 99 kpc i § 11 ust. 1 pkt 25 w związku z § 13 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. Nr 163, poz. 1348 ze zm.), a także art. 11 ust. 3 ustawy z dnia 8 lipca 2005 r. o Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa (Dz. U. Nr 169, poz. 1417 ze zm.).